

Vinco pasikalbėjimai su Jonu apie kunigą Kazimierą Prapuolenį

ISTORIJA KITAIP

(Tėsinys. Spausdinta „Santakoje“, Nr. 30)

– Guodotinas broli Jonai! Prisiminkime tuos gerus laikus, kai buvome jauni ir dirbome Lietuvai. Kiek gražū žmonių mes supukome!

– Ir ypač iš Vilkaviškio krašto. Pamenu, kai grįžau iš Bulgarijos į Vilnių, susirūpinau Lietuvos dyvastinio ir istorinio paveldo išsaugojimu ir iškariau Lietuvui mokslo draugiją. Gražus būrys vyrų susirinko – nuo rašytojų iki kunigų.

– Kunigu? Ir ką jie ten veikė?

– Brodai! Nepatikėsi – kalnus vertė lie туvybės baruose! Ypač gražū darbų atliko mudviejų kraštiečius, kilię iš Laukainio, kur netoli tavo vardu pavadinimo miesto gyveno, kunigas prelatas Kazimieras Prapuolenis.

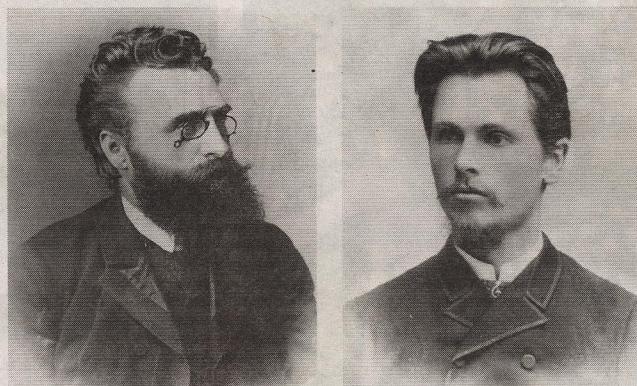
– Ir kuo giliu tai įtaka?

– Ogi da iki Didžiojo karo paraše ir išleido puikią istorinę studiją „Lenkų apaštalavimas Lietuvoje“. I daikinys kalba.

– O aš maniau tik vienas lenkonamus kunigus uždėjus. Bet jiu turbūt lenkus kunigus kritikoja?

– O kaičiai kitaip? Juk Lietuvą apkrikštijo lenkų dyvastiškai su karaliaus Jogailos parėdu.

– Gerai, Joneli. Tu jি artumoje pažino-

■ Dr. Jono Basanavičiaus ir dr. Vinco Kudirkos pokalbiai, pateikti literatūrine forma, kviečia prisiminti istorinę praeitį, aptarti dabarties įvykius ir nenuspėjamą ateitį.

jai, primink jo kelią į kunigystę ir lietuviybę.

– Kaip jau sakiau, Kazimieras Prapuolenis gimė Laukainyje (Šakū paviete) 1858 m., mirė 1933 m. palaidotas prie Palangos

bažnyčios. Anais polonizacijos laikais palašinėjo Prapolianu. Kunigystės laumui ruošesi Varšuvosje. Būdamas Suvalkijos sūnumi, susipratusi lietuviui, lenkų litvomanu pravardžiuojamas, ten baigtį seminarijos

■ Atkelta iš 8 p.

– Sakyk, gal girdėjai, ką Amerikoje Antanas Marmo, tšeisdamas ten K. Prapuolenio veikalią, rašė?

– Gerai, pacituosiu: „Sąmoningas lietuvis Kazimieras Prapuolenis, pačių lenkų šaltiniuose remdamasis, surinko dokumentinę medžiagą apie lenkų apaštalavimą Lietuvoj ir paraše išsamų veikalą „Polskie apostolstwo na Litwie“, kuriame įsakmėi ir aiškiai jrode, kiek labai žalos lenkų kunigai padarė lietuviams, paversdami Lietuvos bažnyčias savo lenkininku įrankiu.“

– Sakyk, prieteliai, girdėjau, kad savo veikaliu K. Prapuoleniui mini ir Vilkaviškio krašto lenktinkus. Gal paporinisi?

– Ka g, paklausyk, paporinys iš pominėtės tuos liūdinus lenkiško beteisumo Lietuvosje pavyzdžius. Jis rašė, kad lietuviškoje Suvalkijos gubernijos dalyje, Vilkaviškio paviete, Alvitou parapijoje, yra Semaneliškių dvaras. Buvo tai dvaras su keliais palivarkais, priklausę Šeligovskii, kadaise tos apie linkės lenkiškų magnatų, šeimynai. Vienas tų palivarkų vadinas Tadzin, pavadinantas taip Šeligovskiu sūnumi Tado garbei.

Atejus tam ponaučiant ant sveto, senis Šeligovskis šeimynos garbės pakelimui išvijo didesnę dalį iškinkinti lietuvių iš Viščokaičio ir ant atimtus nuo jų žemės pastatė palivarką Tadzin. Išvyti iš savo sodybų lietuviui nuejo su terborius arba likė bernais.

Prie minėtojo dvaro priklausė taipgi ir palivarkas Emilin, apie linkės lietuvių vadinas Čižiūnais. Buvo tai kaimas, kurį Šel-

negalėjo ir kunigystė buvo įventintas jau Petrapilio (Sankt Peterburgo) kunigų seminarijoje.

Mokinamasis kunigų seminarijoje ir 20 metų tarnaudamas Mogiliovo metropolito kuriuje sekretoriūni jis geriausiai pažino ir net pergyveno lenkų ir jų dvastiškijos daromas lietuviams skriaučas. Ir tai buvo daroma ypač per katalikiškas bažnyčias.

– Girdėjau, kad Kazimieras Prapuolenis nuo lenkų labai nukentėjo Vilniuje.

– Kanauinkas Prapuolenis rūpinosi Vilniuje esančiu Šv. Mykolo bažnyčią gražinti lietuviams. Nuo 1904 metų K. Prapuolenis apsigyveno Seinuose, kur su kunigu J. Laukaičiu pradėjo leisti savaitraštį „Saitinė“, o nuo 1908 m. redagavo kuriagams skirtą „Vadovą“.

– Kaip supratau, K. Prapuolenis aštuoniems metus tyrinėjo lenkiškus raštus, kad jo tyrinėjimai užsilikytų aeteities istorikas. Bet jis padirbėjo ir Romoje?

– Taigi, Rusijos Dūmos narys Martynas Yčas ištrūpino iš caro valdžios, kad K. Prapuolenis būtų paskirtas caro pasiuntintybeje Vatikano sekretoriūni ir Šv. Stanislovo bažnyčios rektoriumi. Gi nuo 1918 m. jis jau buvo nepriklausomos Lietuvos atstovas.

■ Nukelta į 12 p.

govskis išgriovė ir jo veteje pastate palivarą kaip duuktors Emilijos garbei.

Tarp to Emilino ir Semaneliškių, atvirame lauke, ant kainelio, po išsišakojusia lėva, stovė baltai mūryta koplytėlė, kuri dar mano kūdikystės laikais darydavo į mane kažkokį liūdną išpūdį. Viduryje koplytėlės, ant postamento, įmūryto į sieną, kabo dideli kryžiai su labai liūdnai žūtrinčia, nulenkta ant peties, erškėčiai apvainiuota Išganytojo galva. Ant sienos matosi lenkiškas parašas „O Panie spusc promien laskawosci Twojej na ziemie i poblogoslaw Adama plemie.“

Nuo seno, kelių dešimtų metų amžiaus Šeligovskijų ekonomo, būdamas berniuku, sužinojau senčiųjų tos koplytėlės atsradimo istoriją.

Vieną kartą Semaneliškiuose pražuvo Šviesiausios ponios brangus žiedas. Nužūrėjo tariautė. Nieko negelbėjo vargsės mergaitės ašaros ir prisiekos, kad jis nėra kaltas. Ponai Šeligovskienė liepė plakti merginą, versdama ją prisipažinti prie vagystės. Kadai plakama bu jokio pasigalėjimo varguolė vis tvirtino nesanti kaltą, ponai Šeligovskienė, nieko nesužinojusi, išvarė tą kankinę iš dvaro... Ir kas ten besirūpintu nelaimingiosios likimui! Tik už kurio laiko buvęs prie tai bausių kankinimų dvaro liokajus, sažinei sujudus, ant mirties patalo išpažainio, jog tai jis pavogės anq žiedą. „Geroji“ ponai Šeligovskienė suėsėkoja tą merginą ir paėmė ją atgal, „savо globoн“ iš dvaro. Pasirodė, kad vargsė dėl didelio moralio ir kantško sujūdimio neteko proto: paimta gil dvaran taip

išsigando tos „ponų globos“, kad iš baimes neteko kabos, nieko nevalgė ir numirė bėdu.

Dievobaiminga lenkė pani Šeligovskienė palaidojo vargsę, kaip saužudę, laukiusi savo sažinės nuramintiniu pastatė toje veteje koplytėlę ir pasodino prie jos keturias liepas.

Trys liepos pragaišo, gi ketvirtoji, likusi ant nelaimingos lietuviatės kapo, apglabdamai savo sakomis liūdną Lietuvai lenkiškosios sauvalės paminklą, rodos, snabžda šventos vengrės karalienės žodžius „O kas sugražina jems jų ašaras?“

Šeligovskijų Šeimyna išsiskliaudė po visą pasaulį, jų dvarai pateko į svetimą rankas, gi pati ponai Šeligovskienė pasimėre Kaune, dideliamė skurde.

– Tipiška lenkų dvarų istorija – išsiurbė daug prakaito ir kraujų iš mūsų lietuviacių būdaičių. O kanauinkas K. Prapuolenis istoriškai pagrįstai dokumentus skaičydamas atskleidė lenkų dyvasininkų veiklą nuo Jogailos laikų iki 1913 m., kai jis išleido savo studiją.

– Gaila, kad šio puikaus asmens, gilaus mokslininko vardas Lietuvos primūras, net galėtės jo vardu nesu regėjęs. Gerai, kad mudu jis prisiminėme.

Nugirdo istorikas Antanas ŽILINSKAS
(Bus daugiau)

Projekta „Laisvės pamokos“
remia Spaudos, radijo
ir televizijos remini fondas

